

Matka a dcera aneb co se může stát na půdě

Důchodkyně Karla byla oprávněnou nájemkyní v obecním bytě. Z důvodu svého zhoršujícího se zdravotního stavu (způsobeného především alkoholismem) již nebyla schopná se samostatně pohybovat a zabezpečit své základní životní potřeby, a proto se ústně domluvila se svojí přítelkyní Janou, že se k ní Jana nastěhuje a že se o Karlu postará. Po určité době, když Karla z důvodu svého neutěšeného a zhoršujícího se zdravotního stavu nebyla už schopna ani samostatné chůze ani samostatné péče o vlastní osobu, Jana, vědoma si této skutečnosti, přemístila Karlu na společnou, ale nikým nevyužívanou a nenavštěvovanou půdu domu, kde Karlu zanechala bez dozoru nebo péče. Jana nosila Karle na půdu jídlo, později pouze nápoje, a to především alkoholické a levné. Jana viděla, jak se postupně zhoršuje zdravotní stav Karly, viděla, že Karla je nepohyblivá, leží na opuštěném místě, sama si ani nemůže zajistit základní životní podmínky, také si nemůže přivolat pomoc, ale Jana poškozené žádnou pomoc nezabezpečila. Karla v důsledku dlouhodobého strádání, a to nedostatku potravy (jídla a pití) zemřela po dvou měsících od svého umístění na půdu.

Když Jana zjistila, že Karla zemřela, nechtělo se jí odstěhovat z bytu, na který si již zvykla, ale který do doby úmrtí poškozené obývala jen na základě souhlasu poškozené. Napadlo ji proto, že smrt poškozené zatají, aby mohla dále užívat byt po zemřelé, a proto smrt Karly zatajila před majitelem bytu, příslušnou obcí, aby mohla byt dále užívat bez právního důvodu a bez vědomí vlastníka bytu. Krátce nato k sobě nechala nastěhovat svou matku Helenu, které sdělila pouze to, že byt obývala s paní, která již zemřela, a proto je jedna postel volná, což Heleně, která střídala různá přechodná ubytování, postačovalo jako dostatečná informace a hbitě se do bytu přistěhovala.

Helena zjistila, že zemřelé Karle, jejíž úmrtí Jana zatajila a neoznámila, nadále na poštu chodí důchod. Našla v bytě její občanský průkaz, přizpůsobila svůj vzhled podobě zemřelé Karly a předstírajíc, že je Karla Svobodová, sama na poště po dobu několika měsíců vybírala její důchodové dávky, čímž získala celkem částku 50.000,- Kč. Své dceři Janě o tom neřekla, aby se s ní nemusela dělit.

Otázky

1. Jak trestněprávně posoudíte jednání Jany? Odůvodněte.
2. Jak trestněprávně posoudíte jednání Heleny? Odůvodněte.
3. Jaký význam pro právní posouzení Jany by mělo, kdyby přemístila poškozenou Kláru na půdu právě proto, aby urychlila její smrt a aby mohla užívat byt po zemřelé. Další jednání Jany je popsáno v zadání. Odůvodněte.
4. Jaký význam pro právní posouzení Jany by mělo, kdyby měsíc poté, co Jana deponovala Karlu na půdu a viděla její zhoršující se zdravotní stav, zželelo se jí poškozené Karly a zavolala jí lékařskou pomoc. Ještě týž den se z bytu poškozené odstěhovala. Karla po okamžité hospitalizaci v nemocnici přežila, nicméně v důsledku nedostatku stravy a na něj navazujícího selhání respirace u ní došlo k trvalému, nevratnému poškození mozku, kvůli kterému již z lékařského hlediska nepřipadalo v úvahu, aby se péče o Karlu odehrávala jinde, než ve specializovaném zdravotnickém zařízení? Odůvodněte.

5. Dne 5. 3. 2014 byla Jana rozhodnutím soudu vzata do vazby. Obžaloba na ní byla podána 26. 3. 2014 k příslušnému soudu. Soud rozhodoval o dalším trvání vazby po podání obžaloby dne 26. 5. 2014. Jak soud rozhodl ? Odůvodněte.
6. Zvolený obhájce obviněné Jany, dr. Karlík, se třikrát bez omluvy nedostavil k výslechu svědků v přípravném řízení, ačkoliv byl včas a řádně vyrozuměn o druhu úkonu, době a místě jeho konání, a ani nezajistil účast svého zástupce. Soudce rozhodl podle § 37a odst. 1 písm. b) tr. řádu o vyloučení dr. Karlíka jako zvoleného obhájce z obhajování. Odpovídá takový postup zákonu ? Odůvodněte.
7. Po pravomocném odsouzení Heleny pro skutek uvedený v zadání zjistil státní zástupce nové skutečnosti, které mohly odůvodnit jiné, pro ni příznivější rozhodnutí o vině. Podal v její prospěch návrh na povolení obnovy řízení, krátce na to však Helena zemřela. Soud dospěl k závěru, že jeho návrh byl důvodný. Jak a v jaké formě soud rozhodne? Odůvodněte.

Poznámka:

1. U všech závěrů obsažených v odpovědích týkajících se subsumpce případu pod zákonné ustanovení musí být ustanovení přesně citováno (nejen jeho název, ale i číslo paragrafu, odstavce, písmeno, alinea).
2. Při subsumpci musí být provedena konfrontace požadavků obsažených v zákonném ustanovení se skutkovým zjištěním (podobně jako to činí soud ve výroku rozsudku).
3. Závěry obsažené v odpovědích musí být náležitě odůvodněny (např. třeba uvést, proč třeba určité jednání posuzovat jako účastenství ve formě návodu a nikoli jako spolupachatelství).

Matka a dcera aneb co se může stát na půdě – řešení

1. **Jana se dopustila zvlášť závažného zločinu vraždy podle § 140 odst. 2 tr. zák. ve vícečinném souběhu s přečinem neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru podle § 208 odst. 1 tr. zák.**

Jana věděla, že poškozená Karla není schopná zabezpečit své základní životní potřeby, přesto jí odvedla na opuštěnou půdu, kde o ní věděla pouze ona a tam jí nosila pouze alkoholické nápoje, ačkoliv musela vědět, že nebude-li jí tam nosit i stravu dojde nevyhnutelně k její smrti.

Trestného činu vraždy podle § 140 odst. 1 tr. zák. se dopustí ten, kdo jiného úmyslně usmrtí. Jedná se o tzv. nepravý omisivní delikt, jehož účinek může být způsoben konáním i opomenutím.¹

O trestněprávně relevantní opomenutí půjde podle § 112 tr. zák. tehdy, vyplývala-li povinnost pachatele jednat například z dobrovolně převzaté povinnosti konat nebo z jeho předchozího ohrožujícího jednání. Jana přitom nejprve souhlasila s tím, že bude o Karlu ve společném bytě pečovat a navíc jí následně zavedla na opuštěné místo, kde o ní věděla pouze ona, přičemž věděla i to, že Karla si sama není schopná nezbytnou péči zajistit a je tedy zcela odkázána na Janu, která jediná ví, kde se nachází. Stejně tak muselo být Janě jasné, že bez příjmu potravy nevyhnutelně dochází k úmrtí. Takový průběh příčinného vztahu je představitelný pro každého i bez znalosti konkrétního stavu poškozené.

Z hlediska subjektivní stránky Jana musela vědět, že pokud Janě nebude podána potrava, Jana zemře, a vzhledem k tomu, že jí sama odvedla na opuštěné místo, protože půdu kromě Jany samotné nikdo nevyužíval, i když půda byla obecně přístupná, a protože Jana věděla, že poškozená si není sama schopna zajistit jídlo a pití a ani přivolat sama pomoc, musela být srozuměna s tím, že pokud jí tam jídlo nebude nosit ona, nikdo jiný tak neučiní a Karla zemře.

Podle § 140 odst. 2 tr. zák. se trestného činu vraždy dopustí ten, kdo jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení.

Za rozmysl je pak považována myšlenková činnost pachatele předcházející bezprostředně nebo na krátkou dobu spáchání činu, při kterém má pachatel možnost zhodnotit důvody, jež svědčí pro jeho rozhodnutí vraždu spáchat, i důvody, které jej mohou od vraždy odrazovat. Vzhledem k dlouhodobosti Janina jednání, kdy se zdravotní stav Karly musel evidentně postupně zhoršovat, bylo Janino jednání nepochybně činěno s rozmyslem. Jana tedy jiného usmrtila s rozmyslem.

Za úmyslný trestný čin podle § 140 odst. 2 tr. zák. lze uložit trest odnětí svobody na dvanáct až dvacet let a podle § 14 odst. 3 tr. zák. tak jde o zvlášť závažný zločin.

Jana se navíc bez právního důvodu rozhodla nadále setrvat v obecním bytě a skutečnost, že oprávněná nájemkyně zemřela, majiteli bytu (příslušné obci) zatajila, čímž dále naplnila skutkovou podstatu trestného činu neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru podle § 208 odst. 1 tr. zák., jehož se dopustí, kdo protiprávně užívá byt jiného. Jana tedy dále protiprávně užívala byt jiného.

Za úmyslný trestný čin podle § 208 odst. 1 tr. zák. lze uložit trest odnětí svobody až na dvě léta a podle § 14 odst. 2 tr. zák. tak jde o přečin.

Za jeden skutek se v nauce i v praxi považují všechny ty projevy vůle pachatele navenek, které jsou příčinou trestněprávně relevantního následku, pokud jsou zahrnuty zaviněním. Ze zadání vyplývá, že Jana se rozhodla setrvat bez právního titulu v bytě až po té, co Karla

¹ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 177 a násl.

zemřela, jedná se tedy o dva samostatné skutky a uvedené trestné činy byly spáchány ve vícečinném souběhu.

2. Jednání Heleny posoudíme jako přečin podvodu podle § 209 odst. 1, odst. 3 tr. zák. ve formě pokračování podle § 116 tr. zák.

Podvodu podle § 209 odst. 1 tr. zák. se dopustí, kdo sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou.

Helena, když zjistila, že zemřelé Karle docházejí dávky důchodového zabezpečení, rozhodla se, že svůj vzhled přizpůsobí fotografii zemřelé v občanském průkazu zemřelé a na poště předstírala, že je Kala Svobodová, aby získala neoprávněně dávky důchodového zabezpečení pro sebe, na které neměla nárok. Tedy uvedla v omyl příslušnou pracovníci České pošty, která dávky pachatelce omylem vyplatila na poště. Uvedením v omyl se rozumí jednání, kterým pachatel (Helena) předstírá okolnosti, které nejsou v souladu se skutečným stavem věci. Tímto způsobem vylákala Helena důchodové dávky v částce celkem 50 000 Kč. Podle ustanovení § 138 odst. 1 tr. zák. se větší škodou rozumí částka dosahující nejméně 50 000,- Kč, Helena tedy naplnila kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu podvodu podle § 209 odst. 1, odst. 3 tr. zák.

Čin spáchala ve formě pokračování v trestném činu podle § 116 tr. zák., protože opakovaně naplnila stejnou skutkovou podstatu trestného činu podvodu, a to stejným způsobem provedení, mezi jednotlivými útoky byla zjevná časová souvislost, protože pachatelka si neoprávněně chodila pro důchodové dávky každý měsíc, stejně jako souvislost v předmětu útoku a činila tak s úmyslem získat dávky určené zemřelé Karle pro sebe, tedy její jednání bylo vedeno společným záměrem. Naplnila proto všechny zákonné znaky pokračování v trestném činu podle § 116 tr. zák.

Za podvod podle § 209 odst. 3 tr. zák. lze uložit trest odnětí svobody až na pět let. Podle ustanovení § 14 odst. 2 se tedy jedná o přečin, tedy úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

3. Jana by se dopustila zvláště závažného zločinu vraždy podle § 140 odst. 2, 3 tr. zák. v jednočinném souběhu s přečinem neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru podle § 208 odst. 1 tr. zák.

Jana, vědoma si toho, že Karla si není schopna zabezpečit své vlastní potřeby, umístila ji na opuštěnou půdu, a to s cílem Karlu usmrtit, aby následně mohla užívat její byt.

Podle § 140 odst. 2 tr. zák. se trestného činu vraždy dopustí ten, kdo jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení.

Předchozím uvážením se rozumí myšlenková činnost pachatele, která zpravidla s větším časovým odstupem předchází spáchání trestného činu a zahrnuje nejen samotné rozhodnutí spáchat trestný čin, ale (na rozdíl od rozmyslu) také určitou plánovitost činu, tzn. např. volbu prostředků a způsobu provedení činu.²

Janě se z bytu nechtělo odstěhovat a s vědomím toho, že po smrti Karly by musela byt opustit, vymyslela plán, jak se vystěhování vyhnout. Rozhodla se Karly potichu zbavit, její smrt zatajit a následně nadále byt užívat jakoby Karla byla naživu. Jana dostatečně uvážila důvody pro a proti svému jednání a uskutečnila ho podle předem připraveného plánu.

² Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, str. 525-526.

Vnitřním podnětem, který Janu vedl k rozhodnutí Karlu usmrtit, byla snaha získat majetkový prospěch záležející v tom, že bude bez právního důvodu užívat byt po zemřelé, a tedy Jana se svého jednání dopustila ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky podle § 140 odst. 3 písm. j) tr. zák.

Ke spáchání přečinu neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru podle § 208 odst. 1 tr. zák. srovnej odůvodnění k otázce č. 1.

Za jeden skutek se v nauce i praxi považují všechny ty projevy vůle pachatele navenek, které jsou příčinou trestněprávně relevantního následku, pokud jsou zahrnuty zaviněním. Jana se nejdřív rozhodla zavraždit Karlu a v jejím bytě bez právního důvodu setrvat i po její smrti, a teprve poté se dopustila obou trestných činů. Jedná se tudíž o jeden skutek, kterým spáchala oba uvedené trestné činy, a to v jednočinném souběhu.

4. Jana by se dopustila zvlášť závažného zločinu těžkého ublížení na zdraví podle § 145 odst. 1. tr. zák.

Jana svým úmyslným jednáním, které bezprostředně směřovalo k trestněprávně relevantnímu následku v podobě usmrcení Karly, naplnila všechny zákonné znaky pokusu zvlášť závažného zločinu vraždy podle § 21 odst. 1, § 140 odst. 2, odst. 3 písm. j) tr. zák., tedy dopustila se jednání bezprostředně směřujícího k usmrcení poškozené, v úmyslu spáchat tento trestný čin, ale nedošlo k dokonání, neboť následek trestného činu nenastal v důsledku včasné lékařské pomoci.

Podle § 21 odst. 3 tr. zák. však trestnost pokusu trestného činu zanikne mj. v případě, že pachatel dobrovolně upustí od jednání směřujícího k dokonání trestného činu a současně odstraní nebezpečí, které z podniknutého pokusu vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem. V tomto případě Jana naplnila obě podmínky zániku trestnosti pokusu zvlášť závažného zločinu vraždy, neboť jednak zcela dobrovolně a s vědomím možnosti čin dokonat podle svých představ přivolala lékařskou pomoc, aby Karlu zachránila, a současně v důsledku zajištění včasné pomoci se jí podařilo Karlínu smrt odvrátit.

Dobrovolné upuštění od dalšího jednání směřujícího k usmrcení Karly podstatně snižuje závažnost Janina jednání, nemůže však vyloučit odpovědnost za již způsobené následky. Jana proto bude trestně odpovědná za ty trestné činy, které svým jednáním již dokonala. V této souvislosti mluvíme o tzv. kvalifikovaném pokusu.³

Poskytnutím včasné lékařské pomoci se Karlu sice podařilo zachránit, nicméně v důsledku nedostatku stravy a na něj navazujícího selhání respirace u ní došlo k trvalému poškození mozku. Jana neposkytovala Karle potřebnou výživu, přičemž musela být přinejmenším srozuměna s tím, že její jednáním bude mít vážné důsledky pro Karlino zdraví. Karla v příčinné souvislosti s jednáním Jany utrpěla nezvratné a trvalé poškození mozku, v jehož důsledku byla do konce života odkázána na nepřetržitou péči ve zdravotnickém zařízení. Podle § 122 odst. 2 písm. e), písm. i) se těžkou újmou na zdraví rozumí poškození důležitého orgánu a delší dobu trvající porucha zdraví. Jednotlivé druhy těžké újmy na zdraví se mohou vzájemně překrývat, a za účelem všestranného objasnění způsobeného následku je možné je vzájemně kombinovat. Za poškození důležitého orgánu se považuje porušení tělesného orgánu, při němž vniká nebezpečí pro život, případně jiný déle trvající nebo trvalý následek. Delší dobu trvající porucha zdraví je vážná porucha zdraví, která omezuje způsob života poškozeného nejméně po dobu 6 týdnů.

Jana tedy svým jednáním naplnila všechny znaky zvlášť závažného zločinu (§ 14 odst. 3 tr. zák.) ublížení na zdraví podle § 145 odst. 1 tr. zák.

³ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, str. 292.

5. Soud rozhodne 26. 5. 2014 o dalším trvání vazby tak, že obviněná se propouští z vazby na svobodu, § 72 odst. 3 tr. řádu.

Podle § 72 odst. 3 tr. řádu je soud povinen nejpozději do 30 dnů ode dne, kdy u něj byla podána obžaloba proti obviněnému, který je ve vazbě, rozhodnout, zda se obviněný ponechává ve vazbě, nebo zda se z vazby propouští; jinak musí být obviněný neprodleně propuštěn z vazby.

Soud musí vždy rozhodnout, a to buď o ponechání obviněného ve vazbě, anebo o jeho propuštění na svobodu.

Třicetidenní lhůta uvedená v ustanovení § 73 odst. 3 tr. řádu je lhůtou prekluzivní (propadnou). V případě jejího nedodržení musí být obviněný neprodleně propuštěn na svobodu. V našem případě soud rozhodoval až po dvou měsících od podání obžaloby proti obviněné soudu. Proto rozhodnutí soudu nemůže být jiné než propuštění obviněné na svobodu.

6. Postup soudce, který rozhodl o vyloučení advokáta dr. Karlíka jako zvoleného obhájce z obhajování neodpovídá zákonným podmínkám pro vyloučení zvoleného obhájce, § 37a odst. 1 písm. b) tr. řádu.

Podle § 37a odst. 1 písm. b) tr. řádu v přípravném řízení soudce rozhodne i bez návrhu o vyloučení advokáta jako zvoleného obhájce, jestliže se obhájce opakovaně nedostaví k úkonům trestního řízení, při nichž je jeho účast nezbytná, ani nezajistí účast svého zástupce, ačkoliv byl řádně a včas o takových úkonech vyrozuměn. Jde o zákonnou reakci na procesní nekázeň obhájce. Uvedený důvod vyloučení obhájce z obhajoby se ovšem uplatní pouze v řízení před soudem, neboť v přípravném řízení je účast obhájce na vyšetřovacích úkonech jeho právem, nikoliv povinností. Vzhledem k tomu, že se jednalo o úkony trestního řízení v přípravném řízení, neodpovídalo rozhodnutí soudu zákonným podmínkám v citovaném ustanovení a takové rozhodnutí soudce bylo nezákonným omezením práva obviněného na obhajobu obhájcem.

7. Soud usnesením povolí obnovu řízení ve prospěch Karly a zároveň zruší v napadeném rozsudku výrok o vině, výrok o trestu i případné další výroky mající podklad ve výroku o vině, § 119 odst. 1 tr. řádu, § 284 odst. 1 tr. řádu.

Obnovu řízení lze povolit jen na návrh oprávněné osoby - § 280 odst. 1 tr. řádu. Státní zástupce je osobou oprávněnou podat návrh na obnovu řízení, a to ve prospěch i neprospěch obviněného, což vyplývá jednoznačně z ustanovení § 280 odst. 3 tr. řádu. V našem případě státní zástupce podal návrh na obnovu řízení ve prospěch obviněné Heleny, a proto se neuplatní omezující ustanovení § 279 písm. d) tr. řádu, které vylučuje obnovu řízení v neprospěch, jestliže obviněný zemřel. A contrario u obnovy řízení ve prospěch obviněného nebrání smrt obviněného podání návrhu na obnovu řízení.

Podle § 284 odst. 1 tr. řádu vyhoví-li soud návrhu na povolení obnovy řízení, zruší napadené rozhodnutí zcela nebo v části, v níž je návrh důvodný. Zruší-li byť jen zčásti, výrok o vině, zruší zároveň celý výrok o trestu, jakož i další výroky, které mají ve výroku o vině svůj podklad. Zruší také další rozhodnutí na zrušené rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž zrušením došlo, pozbyla podkladu.

Podle § 119 odst. 1 tr. řádu soud rozhoduje rozsudkem, kde to zákon výslovně stanoví; v ostatních případech rozhoduje, jestliže zákon nestanoví něco jiného, usnesením. Z uvedeného vyplývá, že formou rozhodnutí soudu v našem případě bude usnesení.